

Sosiaalinen sotessa- seminaari

Sosiaalialan ajankohtaisfoorumi 30.11.2017

Sociopolis-hanke

Anneli Pohjola

Lapin yliopisto

Yhteiskunnallisen toimintalogiikan muutos

- Sote-uudistus valjastettu edistämään ideologisia tavoitteita (piilomuutossuunnitelma, vrt. Broady)
- Vahva poliittinen ja ideologinen ohjaus
- Uusliberalismi – kilpailumekanismi, vapaa kansalainen
- Markkinoistuminen – palvelumarkkinoiden rakentuminen
- Talouslähtöisyys – taloudellisuus, tehokkuus, tuottavuus – erityisesti kustannusvaikuttavuus
- Kustannusten hillintä ajurina
- Kilpailu – kilpailukyky-yhteiskunta
- Julkisista palveluista yksityisiin – julkisen toistuva kritiikki
- Monituottajamalli – ajatus laatukilpailusta
- Valinnanvapaus
- Yksilöllistäminen, henkilökohtaistaminen (personalisation)
- Sosiaalisen muuttuminen epäkäsitteeksi
- Yhteiskunnallisen todellisuuskuvan hiipivä muutos

Vastuu ja yhdenvertaisuus valintayhteiskunnassa

- Valinnanvapaus poliittisen ohjauksen tuote
- Kaunis ajatus valitsevasta kansalaisesta, mitä kukaan ei vastusta - positiivisesti kuorrutettu tabu
- Edellyttää palveluiden eri vaihtoehtot hallitsevan, tietoisin ja vahvan osaamispääoman omaavan kuluttajakansalaisen
- Vapaa kuluttajakansalainen on kuitenkin myös vastuussa valinnoistaan
- Valinnanvapauden käänköpuolena on yksilövastuun korostuminen
- Asiakassetelit ja henkilökohtainen budjetti ovat osa siirtymää palveluiden yksilövastuun suuntaan
- Osalle kansalaisista vastuu voi olla liian suuri kantaa, sillä kaikilla ei ole voimia, osaamista tai tietoa valintojen tekemiseen
- Miten pärjäävät heikommassa asemassa olevat, monia palveluita tarvitsevat (kuuluisa 10%)
- Raja ei myöskään kulje eri väestöryhmien välillä, vaan se voi sisältyä myös liian kuormittaviin elämäntilanteisiin, joissa jaksaminen oman palvelulogistiikan hallintaan vaatii liikaa
- Valinnanvapaus suosii koulutettuja, hyvin toimeentulevia, sosiaalisesti vahvempia ja terveempiä kansalaisia, kun heikommassa tilanteessa olevat ovat palvelukuluttajina heikommassa asemassa

(So)-Te-uudistus – käsitteiden valta

- Ideologista muutosta tuotetaan käsitteiden kautta
- Uudistuksessa on paradoksaalisesti kadotettu sosiaalisen käsite – sen korvaa hyvinvointi
- Lain tarkoitus ilmaistaan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi
- Sosiaalinen viittaa sote-uudistuksessa ainoastaan järjestelmäkäsitteeseen sosiaali- ja terveyspalvelut, ei toiminnan peruskysymyksiin. Sosiaalista hyvinvointia ei katsota tarpeelliseksi edistää, kuten terveyttä.
- Kuitenkin sosiaaliset tekijät vaikuttavat keskeisesti terveyteen, esim. heikko sosioekonominen asema, puutteelliset asumisolot, syrjäytyminen, pitkäaikainen työttömyys ja yksinäisyys ovat merkittäviä terveyttä kuormittavia sosiaalisia asioita
- Sosiaalisen eriarvoisuuden vähentäminen ja sosiaalisten mahdollisuuksien tukeminen toimivat parhaimpina terveyden edistäjinä
- Ihminen on ensisijaisesti sosiaalinen olento – mutta miksi **sosiaalinen hyvinvointi** on kartettava käsite?
- Seurauksena on sote-uudistuksen vinoutuminen terveysuudistukseksi. Sosiaalinen ei voi siihen sijoittua, koska sille ei ole edes käsitettä. Ilmiötä, jolle ei ole nimikettä, ei ole tunnustetusti olemassa. Miten sosiaalinen ja terveydellinen voisivat uudessa järjestelmässä integroitua, kun sosiaalista yhteiskunnallisena kysymyksenä ei tunnisteta.
- Kysymys ei ole vain palveluista, vaan niiden taustalla olevista yhteiskunnallisista ajattelutavoista ja tiedosta

Sosiaalihuolto sotessa

- Tavoitteena integraatio/yhteensovittaminen perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon kanssa
- Sijoittuu lakiesityksessä maakunnan liikelaitokseen - vain neuvonta ja ohjaus sote-keskuksessa – integraatio ei toteudu
- Maakunnan liikkuvat sosiaalihuollon tiimit sote-keskuksiin – rooli, tehtävät?
- Maakunnasta vahva sosiaalihuollon/sosiaalityön toimija – miten maku kantaa vastuun?
- Millaisen roolin sosiaalityöntekijät ottavat – vrt. Ammattihenkilölaki 9§: ”sosiaalityöntekijä vastaa sosiaalityön ammatillisesta johtamisesta sekä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen sosiaalisen tuen ja palvelujen tarpeeseen vastaavasta sosiaalityön asiakas- ja asiantuntijatyöstä sekä sen vaikutusten seurannasta ja arvioinnista”
- Erilainen lainsäädäntö, toimintalogiikka ja työmenetelmät – osana hallintopäätökset
- Porrastus perus- ja erikoispalveluihin ja –osaamiseen puuttuu
- Lääkärit erikoislääkäreitä - entä erikoissosiaalityöntekijän virat?
- Tarve tutkituille työmenetelmille – vrt. käypä hoito terveydenhuollossa
- Tutkimuksen vahvistaminen, valtiontutkimusrahoitus (vtr/evo) tulossa
- Onko sosiaalihuollon asiakkaalla oikeus parhaaseen mahdolliseen tutkimustietoon perustuviin palveluihin?

Kipukohtina osaaminen, kehittäminen ja tieto

- Mitä ovat koulutus, kehittäminen ja tutkimus tulevassa sotessa? – keskustelu puuttuu
- Uudet osaamisen tarpeet + työn uudistamisen vaade + tutkittuun tietoon perustuvana
- Soten onnistumisen ydin ei ole palvelujen organisointi – vaan tietoon perustuva toiminta
- Sosiaalihuollolla oppimista terveydenhuollon pitkälle kehittyneistä käytännöistä (vahva tutkimus, erikoislääkärit, koulutusvirat, professorien sivuvirat, yliopistolliset sairaalat erikoisosaamisen keskittyminä...)
- Koulutuksen työelämäsopimukset uusittava kokonaan, uudet yhteistyörakenteet - maakuntatasolla, yliopistoilla myös yta-taso
- Erikoissosiaalityöntekijöiden koulutus ja erikoistumispaikat, yhteys osaamiskeskukseen?
- Tutkimuksen voimakkaasti kasvavat tarpeet, tiivis yhteys koulutukseen (opinnäytteet) ja kehittämiseen

Popster: Koulutuksen ja opetuksen kehittäminen maakunnassa

(<http://www.pohjois-pohjanmaa.fi>)

- luodaan koordinoiva elin, jonka tehtävänä on koulutuksen ja tarvittavan osaamisen sekä työvoimatarpeen ennakointi;
- vahvistetaan asiantuntemusta koulutukseen ja opetukseen liittyvien sopimusten hallinnoinnissa sekä koulutuksen ja osaamisen laadunarvioinnissa;
- liitetään koulutuksen arvioinnin ja kehittämisen rakenne osaksi yhteistä koulutuksen, tutkimuksen ja kehittämisen rakennetta;
- määritellään osaamisen kehittämisen vastuut: mitä palvelujärjestelmä kouluttaa ja mistä koulutuksesta vastaa koulutusorganisaatiot tai muut toimijat;
- huomioidaan tulevissa rakenteissa yhteistyöalueen maakuntien välinen työosaamisen ennakoinnissa ja kehittämisessä.
- Monialaista osaamista ja yhteistyötä vahvistetaan koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden sekä työelämän kanssa.

Popster: Tutkimus ja kehittäminen

- monitieteelliseen tutkimukseen ja tavoitteelliseen kehittämistoimintaan varataan riittävästi resursseja,
- huomioidaan maakunnalle siirtyvän yliopistosairaalan (osaamiskeskuksen + pt-yksiköiden AP) velvoitteiden aiheuttamat kustannukset,
- korkeakoulut ovat mukana maakunnan tulevassa päätöksenteossa myös toimielimissä,
- rakennetaan tutkimustoimijoiden kanssa maakunnan ja pohjoisen yhteistyöalueen tutkimusohjelma, jossa määritellään eritasoiset tietotarpeet, keskeiset sisällöt ja teema-alueet,
- opinnäytteet kytketään maakunnan kehittämiseen systemaattisesti,
- tehdään alusta, johon tutkimusohjelman mukaisia aineistoja kerätään ja josta tuore tutkimustieto on löydettävissä,
- perustetaan koordinoiva yksikkö mahdollistamaan tutkimusinfrastruktuurin tehokkaan yhteiskäytön ja toiminnalliset synergiaedut,
- vahvistetaan alueen ICT Terveys (eSosiaalityö AP) -erityisosaamista ja sen tutkimusta,
- vahvistetaan terveys- ja sosiaalitaloustieteellisen tutkimuksen edellytyksiä,
- tutkimusta tuetaan siten, että tuki mahdollistaa nykyisten resurssien tehokkaamman käytön ja luo edellytyksiä parempaan menestymiseen täydentävän rahoituksen hankkimisessa.

Tutkimuksen, kehittämisen ja koulutuksen yhteinen rakenne

- Yta-alueella + valtakunnallinen yhteistyö
- Sote-yhteinen? – sekä so että te –kehittämisen tavoitteet, toimijat ja rahoitus yhteisen lisäksi
- Vahva yhteistyö yliopistojen kanssa – myös sosiaalihuoltoon **yliopistollinen kehittämisrakenne** (vrt. terveydenhuollon tutkimusrakenteena yo-sairaalat) – sosiaalihuollon asiantuntijuuden kehittämisen kotipesä – uusi imago
- Mahdollistaa kehittämiselle tutkimusyhteyden
- Mahdollistaa koulutukselle kehittävän, tutkimusperustaisen työelämäyhteyden
- Koordinoi koulutuksen käytännön opetuksen ja erikoistumiskoulutuksen yta-alueella & maakunnissa
- Sopimukseen perustuva (35§, 2 mom.), maakuntien yhteinen – riittävä resurssi- ja toimijapohja
- Pienten maakuntien mahdollisuudet liian kapeat
- Sisältäisi alueelliset maakunnalliset yksiköt sekä saamelaisyksikön – miten maakunnat yhteistyöhön?
- Koulutuksen työelämäyhteys myös maakuntatason rakenteissa

Lopuksi

- Tutkimus on maakunnallinen investointi, joka parantaa palvelujen laatua, alueen elinvoimaa ja turvaa osaajien saatavuutta (Popster).
- Monitieteellistä (myös sosiaalihuollon AP) tutkimusta tarvitaan monialaisen maakunnan päätöksenteon ja toiminnan tueksi (Popster).